

Айтышова Жаңыл Токтосуновнанын 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты илимий даражасын изденип алуу үчүн жазылган “Зендүү балдардын окуу процессин уюштуруунун дидактикалык негиздери” аттуу темадагы диссертациялык ишине расмий оппоненттин

ПИКИРИ

1. Диссертациянын темасынын актуалдуулугу.

Акыркы жылдары биздин өлкөдө зендүү балдар менен иштөө көйгөйү практиктердин да, теоретиктердин да көңүлүн өзгөчө бурууда. Азыркы учурда зендүү балдарды окутуу процессин жакшыртуу коомчулуктун, мамлекетибиздин социалдык күтүүлөрү менен тыгыз байланышта. Өтө тездик менен өнүгүп жаткан коом жаңыча ойлонгон, чыгармачылык менен ой жүгүртө алган, кенен кругозору бар, жаңы милдеттерди коюп, аны чече билүү жөнөмүнө ээ инсандарга муктаж болуп турат. Зендүү балдардын проблемасы биздин өлкөдө мамлекеттик мааниге ээ. Кыргыз Республикасынын «Билим берүү жөнүндө» мыйзамында эң башкы принцип катары “Шыктуу балдарды тандоо жана алардын чыгармачылык өсүүсүнө шарт түзүү” каралган. Зендүү, таланттуу балдар -- бул ар бир өлкөнүн гүлдөп өсүшүн шарттоочу, экономикалык, социалдык маселелерин ийгиликтүү чече ала турган интеллектуалдык потенциалы болоорун окумуштуулар, практиктер далилдеп келет.

Билим берүү жаатында көптөгөн жаңылануулар жүргүзүлгөнү менен зендүү балдарды окутуу процессин натыйжалуу уюштурууну жүргүзүү, алардын тубаса шык-жөндөмүн өнүктүрүү ж.б. маселелерине көңүл бурулбай жана ал маселелер изилдөөгө алынбай келе жаткандыгын баса көрсөтүүгө болот. Зендүү балдарга билим берүүнү жакшыртуу маселеси көңүлдүн сыртында калып, мектеп мугалимдери баланын зендүүлүгүн жана чыгармачылык жөндөмдөрүн байкаган күндө да, алар анын талантынын толук ачылышына жана өнүгүүсүнө жардам бере албай келишүүдө.

Изденүүчү Айтышова Жаңыл Токтосуновна тарабынан аткарылган “Зендүү балдардын окуу процессин уюштуруунун дидактикалык негиздери” аттуу темадагы диссертация мына ошол багытта мугалимдерге көмөк көрсөтүүчү эмгектин бири. Анткени, бүгүнкү күнгө чейин Кыргызстандын мектептеринде зендүү балдарга билим берүү маселелери системалуу түрдө атайын илимий иликтөөгө алынбай келүүдө.

Учурда коомдун социалдык турмушунда жүрүп жаткан өзгөрүүлөр, ар бир адамдагы тубаса шык-жөндөмдөрдү ачып берүү жана аларды турмуштук көйгөйлөрдү чечүүдө натыйжалуу пайдалануу зарылдыгы жана Республикабыздын жалпы орто билим берүү системасында жана предметтердин мазмундарында өзгөрүүлөр, окутууну уюштуруудагы өзгөчөлүктөрү ж.б. зээндүү балдарга билим берүү (окутуу, тарбиялоо) маселелери кыргыз педагогика илиминде жеткиликтүү деңгээлде иликтөөгө алынбагандыгы жана билим берүү практикасында толук ишке ашырылбай жаткандыгы, аталган изилдөөнүн актуалдуулугун аныктайт.

Изилдөөчүнүн аракети толук түрдө колго аларлык жана диссертация актуалдуу темага жазылган. Эмгек зээндүү балдарды окутуу процессин уюштурууну дидактикалык негиздөө маселесине арналып, жаңы талаптарга ылайык жалпы билим берүүчү мектептерде зээндүү балдарга билим берүүнү канткенде сапаттуу ишке ашыруу маселеси алдынкы педагогикалык тажрыйбаларга таянып изилдеп чыккандыгы менен бааланат.

2. Диссертацияга берилген илимий жоболордун, жыйынтыктардын жана сунуштардын негизделиш даражасы.

Диссертацияга коюлган талаптын негизинде КР ЖАКтын Окумуштуулук даражаларды берүүнүн тартиби жөнүндөгү жобосунун 2.10. пунктуна ылайык төмөнкү жаңы илимий натыйжалар жана сунуштар алынган:

1-натыйжа. Изденүүчү зээндүү балдарга билим берүүнүн теориясынын жана практикасынын маселелерин педагогикалык теориядагы жана практикадагы абалын өзгөчөлүктөрүн, анын методологиялык негиздерин аныктоо үчүн философиялык, педагогикалык, психологиялык, илимий-методикалык адабияттарды, окуу программаларын, мамлекеттик предметтик стандарттарды, окуу китептерин изилдөөгө алган.

2-натыйжа. Орто мектептерде билим берүүнүн максаттарына жана мамлекеттик окуу-нормативдик документтердин талаптарына ылайык зээндүү окуучуларга билим берүү процессин уюштуруу дидактикалык жактан алгач ирет негизделген: мугалимдерге зээндүү окуучулар менен жекече сабактарды даярдоодо жана өткөрүүдө негиз кылып алуу үчүн дидактикалык жоболор, дидактикалык принциптердин системасы иштелип чыккан. Орто мектептерде компетенттик мамиленин негизинде зээндүү балдарды окутуу процессин уюштуруу жана өткөрүүнүн стандарттарын, окуу пландарын жана программаларын оптималдаштыруунун илимий негиздерин

анализдөөнүн негизинде дидактикалык талаптарга ылайык байытылган окуу программалары кыргыз тили жана адабияты сабагынын негизинде иштелип чыгып , окуу материалдарынын мазмуну гумандуу баалуулуктарга (социалдык, моралдык-адеп ахлактуулук, эстетикалык) багытталган. Зээндүү балдарды окутуу процессин уюштуруп өткөрүүдө байытылган окуу программаларын иштеп чыгууда жана анын мазмунун түзүүдө мазмундук, мотивдештирүүчү жана практикалык компоненттерине басым жасалган.

3- натыйжа. Билим берүүнүн теориясындагы жана практикасындагы жаңыланууларды эске алуу менен зээндүү балдарды окутуу процессинин мазмуну такталып, аны ишке ашыруунун жана билим берүүнүн сапатын жогорулатуунун педагогикалык шарттары, талаптары тийиштүү изилдөөлөрдүн, жалпылоонун натыйжасында иштелип чыккан жана орто мектептерге сунушталган. Ал төмөнкүлөр: сабактарда жагымдуу психологиялык климатты түзүү; окутуунун жаңы формаларын жана жаңы технологияларын колдонуу; окутууну субъект – субъект карым – катышында зээндүү окуучулардын өз алдынчалыктарын өстүрүү; окуу – практикалык иштерди татаалданып берүү; зээндүү окуучулардын өз алдынча билим алуу муктаждыгын калыптандыруу; зээндүү окуучулардын такай жана үзгүлтүксүз билим алуу муктаждыгын жана көндүмдөрүн калыптандыруу.

4- натыйжа. Зээндүү балдарды окутуу процессин уюштуруу боюнча илимий-методикалык сунуштар иштелип чыккан. Мектепте зээндүү балдарды окутуу процессин уюштуруу жана өткөрүү боюнча педагогикалык теорияны жана практиканы өнүктүрүү проблемасын чечүүнүн негизги шарты катары , мектепте зээндүү балдарды өз убагында аныктоонун, аларды өнүктүрүү боюнча чет элдик жана ата мекендик илимий эмгектерди изилдеп үйрөнүүнүн зарылчылык тенденциясы аныкталган.

Зээндүү балдардын окуу процессин уюштуруунун дидактикалык негиздерин аныктоо боюнча жүргүзүлгөн эксперименталдык иштин жыйынтыгы зээндүү балдарды окуу процессин уюштуруу, өркүндөтүү боюнча тандап алынган педагогикалык шарттардын натыйжалуулугун тастыктаган. Эксперименттик иш бир топко созулуп, алынган натыйжалар ишенимдүү деңгээлде чагылдырылган. Зээндүү балдардын окуу процессин уюштуруу жекече мамиле жасоо, системалуулук, таанып-билүүчүлүк активдүүлүк жана таанып-билүүчүлүктүн өз алдынчалуулук принциптерине көз каранды

экендиги тастыкталып, балдардын окуу процессин уюштуруу боюнча конкреттүү сунуштар, окутуунун модели иштелип чыккан.

Иштин натыйжалары илимий-практикалык конференцияларда апробацияланган. Диссертациянын негизги мазмуну изилденүүчүнүн жарык көргөн 24 илимий макалаларында чагылдырылган (анын ичинде 3 макала Россия Федерациясында жарык көргөн).

Ошондуктан, диссертант тарабынан алынган илимий жоболор, жыйынтыктар жана сунуштар негиздүү болуп эсептелинет жана илимдин аталган багыты үчүн өзгөчө мааниге ээ.

3. Изилдөөнүн илимий жана практикалык маанилүүлүгү.

Диссертациялык изилдөө илимий жана практикалык мааниге ээ болуп эсептелинет, анткени алгачкы жолу зендүү балдардын окуу процессин уюштуруунун дидактикалык негиздерин аныктоо проблемасынын педагогикалык теориядагы жана практикадагы абалы, методологиялык негиздери аныкталган. Мектепте зээндүү балдарды өнүктүрүүнүн натыйжалуулугун калыптандыруунун технологиялары, уюштуруу формалары, методдору жана каражаттары иштелип чыккан, кыргыз тили жана адабияты сабактарын окутуу процессинде зендүү балдардын чыгармачылык өнүгүүсүн калыптандыруунун педагогикалык шарттары аныкталып, алардын натыйжалуулугу эксперимент аркылуу тастыкталган.

Иштин тыянактары мектепте зендүү балдарды окутууда, студенттердин педагогикалык практикасында, ЖОЖдордо зендүү балдардын физиологиялык жана психологиялык өзгөчөлүктөрүн окуп үйрөнүүдө, илимий методикалык эмгектерди түзүүдө, жазууда салым кошот.

4. Диссертациянын жыйынтыктарын жана натыйжаларын пайдалануу боюнча сунуштар. Диссертацияда аныкталган изилденүүчүнүн а бир илимий натыйжасынын, тыянактарынын жана корутундусунун незизделгендик жана ишенимдик даражасы күмөн туудурбайт же шексиз. Алардын жыйындысы педагогика илимин өнүктүрүү үчүн чоң мааниге ээ болот.

Иште алган натыйжалар илимий прикладдык жактан жетишээрлик баалуулугу менен мүнөздөлөт. Анткени, кыргыз тили жана адабияты сабагын окутуу процессинде зендүү балдардын чыгармачылыгын өнүгүүсүн

калыптандыруунун педагогикалык шарттарын сунуштоо, билим берүү системасындагы актуалдуу маселелердин бирин чечүүгө өз салымын кошот.

Алынган натыйжалар ички биримдикке ээ, практикалык сунуштар текшерилген, теориялык жоболорго негизделген. Сунушталган иш орто мектептерде зендүү окуучулардын окуу процессин уюштуруу боюнча алгылыктуу эмгектерден болуп саналат.

5. Диссертациянын мазмунуна авторефераттын дал келиши.

Айтышова Жаңыл Токтосуновнанын “Зендүү балдардын окуу процессин уюштуруунун дидактикалык негиздери” аттуу ишинин авторефераты диссертациялык иштин мазмунуна, андагы теманын актуалдуулугунун негизделишине, изилдөөнүн проблемалуулугуна, максаты менен милдеттерине, илимий жаңылыгына, илимий-теориялык жана практикалык маанисинин аныкталышына, коргоого коюлуучу негизги жоболорго, изилдөөчүнүн жеке салымына, иштин натыйжаларынын тастыкталышына, диссертациялык изилдөөнүн натыйжаларынын жарыяланышынын толуктугуна, изилдөөнүн структурасына толугу менен дал келет. Автореферат кыргыз, орус, англис тилдеринде окшош резюмелерге ээ.

6. Диссертациянын мазмунундагы жана авторефераттагы кезиккен мүчүлүштүктөр.

Диссертацияда көрсөтүлгөн жетишкендиктер менен бирге айрым кемчиликтер орун алган:

1. Педагогикалык эксперименттин жүрүү этаптарында зендүү окуучулардын билимдерди өздөштүрүү жана өнүгүү деңгээлдерин аныктоо максатында диагностикалык методдордун кеңири комплекси колдонулган. Иштин жүрүшүндө илимий эксперимент үчүн зендүү балдардын психологиялык, физиологиялык өзгөчөлүктөрүн эске алуу автор тарабынан иштелип чыккан тапшырмалар, методикалар колдонулганбы?
2. Диссертацияда зендүү балдар жөнүндө маалыматтар эл аралык, ата мекендик окумуштуулардын изилдөөлөрүн, теорияларын кеңири түрдө анализделип, позитивдүү өнүктө бир беткей берилген. Зендүү балдардын социалдык, психологиялык, педагогикалык проблемалары жөнүндө маалымат берилсе, иштин баалуулугу мындан да жогоруламак.

Бирок, бул кемчиликтер диссертациянын жалпы баалуулугун төмөндөтпөйт.

Жыйынтык. Айтышова Жаңыл Токтосунунанын 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты илимий даражасын изденип алуу үчүн жазылган “Зендүү балдардын окуу процессин уюштуруунун дидактикалык негиздери” аттуу темадагы диссертациялык иши актуалдуу темага арналып, теориялык жана практикалык мааниге ээ. Баптардын мазмуну, алынган натыйжалардын берилиши, тажрыйбалык – эксперименттин жүрүшүндө алынган далилдер илимий негизделген.

Иш жеке аткарылып, толук аякталган эмгек болуп эсептелинет. Автордун өз көз караштары, жоболордун берилиш логикасы, жыйынтыктар жана практикалык сунуштар объективдүү көрсөткүчтөргө таянат.

Диссертациялык иш КРнын ЖАКтын “ Окумуштуулук даражаларды берүүнүн тартиби жөнүндөгү жобосунун” кандидаттык диссертацияларга койгон талаптарына толук жооп берет. Ал эми анын автору , Айтышова Жаңыл Токтосунуна 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуу даражасын алууга толук татыктуу.

Расмий оппонент:

Педагогика илимдеринин кандидаты,

Доцент м.а.:

И.К.Шерматова

